

Freudovo i Jungovo poimanje nesvjesnog

Stubičar, Rafael

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:017633>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij engleskog jezika i književnosti i filozofije

Rafael Stubičar

Freudovo i Jungovo poimanje

nesvjesnog

Završni rad

doc. dr. sc. Martina Volarević

OSIJEK, 2019.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odjek za filozofiju

Rafael Stubičar

Freudovo i Jungovo poimanje

nesvjesnog

Završni rad

Znanstveno područje humanističke znanosti, znanstveno polje filozofija,
znanstvene grane povijest filozofije i filozofska antropologija

Filozofija

doc. dr. sc. Martina Volarević

OSIJEK, 2019

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 11. rujna 2019. godine

Rafael Stubičar, 012222890
ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

U ovome završnom radu izloženi su ključni elementi misli Sigmunda Freuda i Carla Junga. Objasnjena je Freudova podjela ljudskog psihičkog aparata u dvije topike. Osnove i odnosi između sustava svjesnog, predsvjesnog i nesvjesnog. Freudove prve psihičke topike te odnosi između Ja, Onoga i Nad-Ja Freudove druge psihičke topike. U radu su također prikazani rad sna koji oblikuje latentni sadržaj sna u manifestni sadržaja sna putem procesa pomicanja i zgušnjavanja. Slaganja i neslaganja oko bitnih točaka između Freuda i Junga je opisano kao i Freudov utjecaj na Jungovu misao. Na kraju, objašnjene su osnove Jungove strukture psihe, njegov pojam kolektivnog nesvjesnog te važnost arhetipova za psihoanalizu.

Ključne riječi: Arhetipovi, kolektivno nesvjesno, nesvjesno, potiskivanje, svjesno.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Svjesno, predsvjesno i nesvjesno	3
2.1. Potiskivanje	6
3. Snovi	8
4. Ja, Ono i Nad-Ja	10
5. Jungova struktura psihe	13
6. Kolektivno nesvjesno	15
7. Freud i Jung	18
8. Zaključak	20
9. Literatura	21

1. UVOD

Svrha ovog rada je prikaz misli Sigmunda Freuda i Carla Junga o nesvjesnom dijelu ljudske psihe te usporedba njihovih stavova. Za njihovo razumijevanje važno je istaknuti pojmove koji su temelj njihovih objašnjenja djelovanja psihičkog aparata. Osnovni pojmovi Freudovog nacrtu psihe su svjesno, predivjesno i nesvjesno. Svjesno je onaj dio psihe koji uključuje usmjerenje pažnje te sadržaje na koje se ona usmjerava. Predsvjesno je blisko svjesnom jer su u njemu oni sadržaji koji stoje svjesnom na raspolaganju, to jest, oni sadržaji koji su sposobni postati svjesni ukoliko se pažnja na njih usmjeri. Nesvjesno je dio psihe u kojemu se kreće iznos afekta dobiven od biološkog nagona, taj se iznos afekta veže za predodžbe prisutne u memoriji i stvaraju se predodžbeni reprezentanti nagona. Predodžbeni reprezentanti su psihički izraz nagona. Cenzura je sila koja ima svrhu spriječiti pojedinim nesvjesnim sadržajima da prijeđu u predivjesno. One predodžbe koje ne izdrže cenzuru bivaju odgurnute natrag u nesvjesno i one su tada potisnute. Što se tiče snova, za njihovo proučavanje Freud je uspostavio pojmove latentnog i manifestnog sadržaja sna. Prvi od njih se odnosi na misli koje su vezane za nesvjesnu želju, one predstavljaju osnovu značenja snova. Manifestni sadržaj sna je preoblikovani latentni sadržaj sna i on nastaje kako bi nesvjesne misli zaobišle cenzuru. Manifestni sadržaj sna je ono na što se u svakodnevnom govoru misli kada se govori o snovima. Za razumijevanje ideja Carla Junga bitni su pojmovi osobnog nesvjesnog, kolektivno nesvjesnog i arhetipova. Osobno nesvjesno sadrži nesvjesne sadržaje koje je pojedinačna psiha zaprimila i ona je jedinstvena, dok je kolektivno nesvjesno zajedničko svim ljudima i ono sadrži povijesnu baštinu predodžbi koja dobiva svoj poseban oblik u pojedinčevoj psihi i u svakom društvu. Za Junga, kolektivno nesvjesno je temelj osobnog nesvjesnog.

Filozofija se bavi spoznajom, pojmovima, metafizikom i etičkim principima, a to su sve sadržaji koji se nalaze u predivjesnom i svjesnom. Psihoanaliza se bavi djelovanjem procesa ljudske psihe te objašnjava nastajanje asocijacija i želja u ljudskoj duši. Ona također, daje uvid u vezu između psihe i biološkog nagona te nastale teorijske uvide primjenjuje u praksi prilikom liječenja psihički oboljelih pacijenata. Freud u više navrata spominje kako su se mnogi mislioci protivili prihvaćanju pojma nesvjesnog, što znači da je uspostavom psihoanalize otvoren jedan novi put za shvaćanje ljudskih bića. Problem nesvjesnog jako je važan za područje etike u filozofiji, jer rascijepljenost ljudske psihe između nesvjesnih želja i moralnih maksima koje se psihi nameću može dovesti do psihičkih oboljenja. Umjesto bavljenja pitanjima o tome što je dobro, a što zlo, psihoanaliza ima zadatak proučiti u

kakvom odnosu stoji pojedinac spram društvenim pravilima, omogućiti pacijentu da shvati iz kojih ga razloga određene misli opsjedaju i dovesti ga do ozdravljenja. Snovi su fenomeni koji se ljudima mogu činiti kao bezvezne i čisto nasumične predodžbe koje se pojavljuju za vrijeme spavanja, no psihoanalitičko ih istraživanje ozbiljno promatra i dovodi u vezu sa nesvjesnim mislima koje čovjeka prate tijekom dnevnog života. Ako se snovi stvaraju neovisno o ljudskoj volji, to znači da se u njima slobodnije prikazuje priroda pojedinčeve psihe, nego u budnom stanju.

2. SVJESNO, PREDSVJESNO I NESVJESNO

Freudova istraživanja ljudske psihe i iskustvo s neurotičarima doveli su ga do zaključka da u ljudskom psihičkom aparatu postoje dva glavna predjela, svjesno i nesvjesno. Nesvjesno se dijeli na dvije vrste, jedna sadrži vrstu latentnog sadržaja koji ima sposobnost postati dijelom svjesnog, a druga je ona u kojoj se nalaze misli koje same po sebi ne mogu prijeći u svjesno.¹ Prvu vrstu Freud zove predevjesno, a potonju nesvjesno. Tako dobivamo tri glavna dijela psihičkog aparata, svjesno, predevjesno i nesvjesno. Ova podjela je Freudova prva psihička topika. Inače je Freud češće naglašavao kako je sustav predevjesnog (psv) bliži sustavu svjesnog (sv) te da dijeli njegova svojstva, kada ih tako veže on govori o sustavu Psv-Sv.² Ova psihička topika omogućava psihoanalizi nadopunu dinamičkog pregleda djelatnosti psihičkog aparata pomoću prikaza u kojem dijelu aparata ili između kojih dijelova se one nalaze.³ Dinamički pregled uključuje objašnjenje aktivnosti sila nagonskog podrijetla i sile cenzure koja dolazi u sukob s njima. Treba imati na umu da je opisana Freudova topika psihička i da se ne odnosi ni na kakvo tjelesno smještanje u mozak izloženih dijelova ljudske psihe.⁴

¹ Sigmund Freud, „Ja i ono“, *Budućnost jedne iluzije i drugi spisi*, preveo Boris Buden (Naprijed, Zagreb, 1986.), str. 267–312, na str. 271.

² Sigmund Freud, „Nesvjesno“, *Budućnost jedne iluzije i drugi spisi*, preveo Boris Buden (Naprijed, Zagreb, 1986.), str. 95–131, na str. 104.

³ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 104.

⁴ Isto, str. 105.

Gornja slika prikazuje Freudov nacrt ljudske psihe koji daje u *Tumačenja snova*, na njemu su prikazani predjeli predsvjesnog i nesvjesnog, a iza predsvjesnog nalazi se predio svjesnog. Na lijevoj strani je osjetilni kraj, a na desnoj je označen motorni kraj nad kojime svjesno ima kontrolu.

Nagon ima svrhu živome biću omogućiti preživljavanje i dovesti ga do ugone, a odmaknuti ga od opasnosti i neugode. Freud tvrdi da nagon nikada ne može postati sadržajem psihe jer je tjelesni poriv te se u psihičkom životu iz tog razloga nagonske pobude vežu uz reprezentante nagona.⁵ Predodžbeni reprezentanti su predodžbe za koje se veže iznos afekta koji potječe od nagona. Nagon dakle, pronalazi svoj psihički izražaj u nesvjesnom preko predodžbenog reprezentanta. Freud ističe kako ne bismo trebali biti zbunjeni ako zbog jednostavnosti izražavanja govorimo o nesvjesnom ili potisnutom nagonskom impulsu jer je jasno da se zapravo radi o predodžbi kao reprezentantu nagona.⁶

Temeljne karakteristike nesvjesnog su odsutnost proturječja nagonskih pobuda, pokretljivost zaposjednuća, bezvremenost i odsutnost odnosa sa stvarnosti.⁷ Odsutnost proturječja znači da nagonske pobude prisutne u nesvjesnom kroz reprezentante ne dolaze u sukob iako im ciljevi mogu biti nespojivi. Bezvremenost označava vremensku odgodu zadovoljenja u procesima u nesvjesnom te proizlazi iz isključivog djelovanja načela ugone. Zaposjednuta energija vezana za neku predodžbu može se pomjerati s nje na neku drugu. To se događa putem procesa pomicanja, a zgušnjavanjem se energija više različitih predodžbi skuplja u jednu predodžbu: „Predodžba može putem procesa pomicanja drugoj predodžbi isporučiti sav iznos svoje zaposjednute energije, a putem procesa zgušnjavanja može preuzeti sav iznos zaposjednute energije nekoliko različitih predodžbi.“⁸

Izgleda da se značajan broj mislilaca u Freudovo vrijeme strogo protivio pojmu nesvjesnom.⁹ To je zbog predrasude prema kojoj se pojam psihičkog može izjednačiti s pojmom svjesnog. Freud se za dokaz postojanja nesvjesnog dijela psihičkog aparata poziva na eksperimente s hipnozom, od kojih je najznačajnija posthipnotička sugestija.¹⁰ Postojanje nesvjesnog postaje jasnije u slučajevima u kojima su čovjeku začuđujući i strani njegovi vlastiti impulsi i želje

⁵ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 107.

⁶ Isto.

⁷ Isto, str. 116.

⁸ Isto.

⁹ S. Freud, „Ja i Ono“, str. 270.

¹⁰ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 100.

koji se protive njegovim svjesnim mislima, time se pokazuje kao očigledno da postoje mentalni procesi unutar njegove psihe kojih on nije svjestan.¹¹

Psihički sadržaj koji teži prijeći iz nesvjesnog u predsvjesno nailazi na strogu provjeru cenzure. Ako ne prođe provjeru cenzure, biva potisnut u nesvjesno te mu cenzura dalje sprječava pristup sustavu predsvjesnog, no ako ju prođe, tada postaje sposoban da postane svjestan, jer prelazi u predsvjesno. Tom je psihičkim sadržaju otvoren put od predsvjesnog do svjesnog te on postaje svjestan kada je na njega usmjerena pažnja.¹² Tijekom razmišljanja pojedina predodžba je predmet pažnje te se tok misli ubrzo pomiče na neku drugu predodžbu. Tako prva predodžba više nije dijelom svjesnog mišljenja i prelazi u predsvjesno. Svjesno sadrži one predodžbe kojima čovjek trenutno posvećuje pažnju, ona može u jednom trenutku obuhvatiti samo mali dio od ukupnog sadržaja psihe: „Može se ići dalje te u prilog nesvjesnom psihičkom stanju navesti da svjesno obuhvaća u svakom trenutku samo neznatan sadržaj, tako da se najveći dio onoga što nazivamo svjesnim znanjem mora najdulje vrijeme ionako nalaziti u stanju latentnosti.“¹³ Ograničenost svjesnog postaje jasna kada ju se usporedi sa osjetilom vida, jer njega ne možemo uperiti u sve smjerove oko sebe u isto vrijeme, jednako kao što je nemoguće u isto vrijeme koncentrirati se na stotine predodžbi.

U ljudskom psihičkom aparatu primarni proces je karakteristika nesvjesnog, a sekundarni proces sustava Psv-Sv. Primarni proces uključuje slobodni protok i pokretljivost zaposjednute energije. Ona se kreće na dva značajna načina, pomicanjem i zgušnjavanjem. Ova dva mehanizma karakteristični su znakovi primarnog procesa.¹⁴ Primarni proces pod vlašću nesvjesnog djeluje po načelu ugone zbog kojega teži ostvariti ugodu pražnjenjem zaposjednute energije najkraćim mogućim putem.¹⁵ Budući da rad psihičkog aparata teži održati razinu uzbuđenja što nižom, njezino povišenje stvara neugodu, a smanjenje ugodu: „... jer ako rad duševnog aparata ide za time da kvantitet uzbuđenja drži što manjim, onda se sve ono što bi taj kvantitet povećalo mora osjetiti kao protivno funkciji, dakle kao neugodno.“¹⁶ Jači iznos afekta uzrokuje viši kvantitet uzbuđenja. Nesvjesno nema odnos sa vremenom i vanjskim svijetom te stoga traži ostvarenje ugone odmah, bez obaziranja na vanjske uvjete. Sekundarni proces načelom stvarnosti inhibira težnju za neposrednim

¹¹ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 101–102.

¹² Isto, str. 104.

¹³ Isto, str. 98.

¹⁴ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 116.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Sigmund Freud, „S onu stranu načela ugone“, *Budućnost jedne iluzije i drugi spisi*, preveo Boris Buden (Zagreb: Naprijed, 1986.), str. 133–191, na str. 136.

pražnjenjem te dopušta pražnjenje tek kada su pronađeni putovi zadovoljenja na društveno prihvatljiv način.¹⁷ On uspostavlja vremenski odnos između predodžbenih sadržaja, postavlja ih u vremenski slijed i oformljuje načelo stvarnosti.¹⁸ Zbog načela stvarnosti gladan čovjek neće, imajući na umu moguće neugodne posljedice, oduzeti komad hrane najbližem do sebe.

2.1. POTISKIVANJE

Kada jedna predodžba pokuša iz sistema nesvjesnog prodrijeti do predsvjesnog, na putu do nje stoji joj cenzura koja ju provjerava i ako je predodžba neprihvatljiva, biva potisnuta u nesvjesno. Ukoliko predodžba izdrži cenzuru, prelazi u sistem predsvjesnog.¹⁹ Potiskivanje je proces pri kojemu se određena predodžba udaljava i zadržava podalje od svjesnog.²⁰ Sigmund Freud tvrdi da postoje dvije faze potiskivanja, primarno i sekundarno. Primarno se potiskivanje sastoji u tome da se predodžbenom reprezentantu priječi put do svjesnog i on u ovoj fazi zadržava vezu sa nagonom. Sekundarno se potiskivanje odnosi na misli koje su došle u asocijativnu vezu sa predodžbenim reprezentantom, one zbog te veze također bivaju potisnute u nesvjesno. Rad cenzure odvija se između sistema nesvjesnog i predsvjesnog.²¹ Cilja nagona je uzrok ugone, no u posebnim slučajevima vanjski podražaj osjećanja boli može postati postanu internaliziran i sličan nagonu. Internalizirana bol postaje nekakav pseudo-nagon koji navodi čovjeka na izbjegavanje onoga što uzrokuje podražaj boli. Ipak, to ne znači da nije moguće postići ugodu dostizanjem cilja nagona, nego da jedna stvar može na jedan način biti ugodna, a na drugi neugodna. Ukoliko neugoda kao rezultat nekog akta postane mnogo jača od dobivene ugone, dolazi do potiskivanja.²²

Pri potiskivanju udaljavanje misli iz sistema svjesnog ne uklanja predodžbeni reprezentant nagona iz cijele psihe. Taj reprezentant ostaje u nesvjesnom, gdje se slobodnije razvija izvan utjecaja svjesnih misli. Budući da u sebi nosi iznos afekta, energija potisnutog predodžbenog reprezentanta tada raste i on slobodno stvara asocijativne veze s drugim reprezentantima. Potiskivanje nije samo jedan događaj pri kojemu je predodžbeni reprezentant zauvijek

¹⁷ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 116.

¹⁸ Isto, str. 117–118.

¹⁹ Isto, str. 104.

²⁰ Sigmund Freud, „Repression“, *General Psychological Theory: Papers on Metapsychology* (New York: Simon and Schuster, 1997.) str. 104–115, na str. 105.

²¹ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 116.

²² Sigmund Freud, *Tumačenje snova*, prevela s njemačkoga Vlasta Mihavec (Zagreb: Stari Grad, 2001.), str. 642.

povučen u nesvjesno, ono zahtijeva stalnu upotrebu sile koja se protivi impulsu.²³ To je zato što se potisnuti reprezentant stalno teži probiti do svjesnog. Ono što određuje kolikom će se snagom predodžbeni reprezentant truditi da nadiđe silu potiskivanja je iznos afekta koji ga je zaposjeo.²⁴ Ukoliko je on slab, reprezentant ostaje u nesvjesnom. Time je konflikt potisnutoga i sile potiskivanja doveden u vezu sa ekonomskim čimbenicima u psihoanalizi i to uvodi mogućnost kvantifikacije iznosa afekta. Odnos predsvjesnog i nesvjesnog ne da se svesti na potiskivanje nesvjesnih predodžbi.²⁵ Ukoliko se nesvjesna pobuda slaže sa nekom prevladavajućom težnjom, dolazi čak i do suradnje predsvjesnog i nesvjesnog gdje nesvjesno od njih daje pojačanje za ostvarenje onoga čemu se teži.²⁶ Nesvjesno ima širi opseg, potisnuto je dio nesvjesnog.²⁷

²³ Sigmund Freud, „Repression“, 109.

²⁴ Isto, str. 109–110.

²⁵ S. Freud, „Nesvjesno“, str. 118.

²⁶ Isto, str. 122.

²⁷ Isto, str. 97.

3. SNOVI

San je jedna aktivnost ljudske psihe koja je nesumnjivo jedan od najvažnijih momenata u proučavanju nesvjesnog, budući da se tumačenjem snova mogu iščitati skrivene nesvjesne misli koje tvore san: „Ali tumačenje snova je *via regia* (put) do spoznaje nesvjesnog u duševnom životu“²⁸ Ako je ljudski um tijekom dana sklon zaboravljanju sna prethodne noći, čini se da u ljudskoj psihi postoji sila koja pruža otpor protiv sna. Ako je tako, onda je potrebno objašnjenje činjenice da san uopće nastaje te objašnjenje zašto taj otpor protiv sna nije za vrijeme noći izvršio svoj utjecaj i tako spriječio njegovo nastajanje. Freudovo je objašnjenje da san uopće ne bi nastao kada bi otpor protiv sna bio jednako jak noću kao i danju.²⁹ To znači da tijekom sna otpor protiv njega slabi, no to ne znači da je taj otpor tada potpuno neaktivan, budući da se još uvijek događa preoblikovanje sna. Rad sna sastoji se u tome da se latentni sadržaj sna preoblikuje u manifestni sadržaj sna.³⁰ Latentni sadržaj sna je misao sna koja je uvijek vezana uz ispunjenje nesvjesne želje koja samo pomoću mehanizma rada sna može zaobići cenzuru. Mehanizmi rada sna preoblikuju latentni sadržaj sna u manifestni sadržaj putem procesa simbolizacije, sažimanja i pomicanja u svrhu toga da se potisnute predodžbe na zaobilazni način premjeste iz nesvjesnog u predsvjesno. Manifestni sadržaj sna je u stvari ono što spavač vidi dok sanja. Pri stvaranju sna, nesvjesne predodžbe obično prenose svoj iznos afekta na nedavno nastale te inače nevažne predodžbe.³¹ Za uspostavljanje asocijacija, predodžbe koje primaju iznos afekta moraju imati neku površnu sličnost kako bi mogle nastupiti kao zamjena za potisnutu predodžbu, no u isto vrijeme ne toliko očitu sličnost kako bi izbjegle cenzuru. Bitno je pri interpretaciji snova obratiti pozornost na to što pojedini elementi prisutni u snu znače za pojedinca. To znači da se treba paziti preopćenitih značenja snova.

U djelu *Tumačenja snova* Freud iznosi svoj nacrt ljudske psihe i njime objašnjava procese događaje u ljudskom umu za vrijeme sna. U tom nacrtu postavljene su granice svjesnog, predsvjesnog i nesvjesnog. Ljudski psihički aparat ima jedan *osjetilni* i jedan *motorni* kraj.³² Na prvom je sistem percepcije kroz koji se ostvaruju utisci, a na drugom se nalazi sistem koji omogućuje motornu aktivnost. U budnom stanju postoje dva izvora osjeta, jedan je vanjski podražaj, a drugi je unutrašnji podražaji od nagona, to jest, njegovog reprezentanta. Za

²⁸ Sigmund Freud, *Tumačenje snova*, str. 6

²⁹ S. Freud, *Tumačenje snova*, str. 561–562.

³⁰ Isto, str. 542.

³¹ Isto, str. 601.

³² Isto, str. 573.

vrijeme budnog stanja psihički proces ide od percepcije do motornog kraja, čovjek kroz osjetila prima podražaje čiji se iznos afekta veže za predodžbene reprezentante i uzrokuje psihičku nelagodu. Ta psihička nelagoda stvara želju u psihičkom aparatu koja ga navodi na fizičku kretnju. U stanju sna dolazi do zatvaranja od vanjskog svijeta, osjetilni sustavi ne primaju mnoštvo podražaja izvana kao u stanju budnosti te se psihički proces kreće prema regresivnom pravcu, obrnutom od progredijentnog pravca budnog stanja.³³ U snu se od sadržaja koji se nalaze unutar memorije stvaraju podražaji koje čovjek osjeća i doživljava kao stvarne.

³³ S. Freud, *Tumačenje snova*, str. 579.

4. JA, ONO I NAD-JA

Freudova prva topika osnova je psihoanalize i omogućava pregled odnosa svjesnog, predsvjesnog i nesvjesnog. Ona ipak nije kadra objasniti činjenicu da je potiskivanje, koje se događa između predsvjesnog i nesvjesnog, i samo nesvjesno.³⁴ Nema svrhe ispitivati bolesnika o njegovom potiskivanju određenih predodžbi jer on sam ne zna da se ono odvija. Zbog toga je Freud uveo drugu topikku sa njezina tri dijela psihičkog aparata, Ja, Ono i Nad-Ja. Freud definira Ja kao koherentnu organizaciju psihičkih procesa: „Obrazovali smo predodžbu koherentne organizacije duševnih procesa u jednoj osobi i tu organizaciju nazivamo njenim Ja.“³⁵ Pozicija koju Ono ima u drugoj topografiji je u mnogim dijelovima analogno nesvjesnom u prvoj - Ono je izvor bezumne energije koja teži pražnjenju. No, nije samo Ono nesvjesno nesvjesni su i određeni dijelovi Ja budući da Ja ne raspolaže sa svijesti o potiskivanju psihičkih predodžbi.

Ja, za razliku od slijepog Onog ima vezu sa vanjskim svijetom i time funkciju postavljanja načela stvarnosti na mjesto načela ugode koje ima potpunu vlast nad Onime.³⁶ U njihovom odnosu Ja predstavlja razboriti dio koji je vezan za svjesno i, budući da ima vlast nad motilitetom, obuzdava nagon poput jahača koji obuzdava konja i usklađuje njegove potrebe sa vanjskim uvjetima.³⁷ Ja ima sposobnost isključiti iz svjesnog određene misli i težnje te onemogućiti njihov povratak.

U drugoj topici Nad-Ja ima zadaću koju ima cenzura u prvoj topici. Također ima funkciju vršenja samonadzora, zabrane i stvaranja ideala. Za njegov nastanak ključno je iskustvo iz ranog djetinjstva te odnos prema roditeljima. Freud daje opis nastanka Nad-Ja u mladosti muške djece. U ranom djetinjstvu muškog djeteta dolazi do objektnog zaposjednuća majke i ona nadalje predstavlja uzorit primjer izbora objekta želje.³⁸ Odnos s ocem dijete uspostavlja preko poistovjećenja, no kako s vremenom raste njegova seksualna želja prema majci, tako sve više oca vidi kao prepreku ispunjenju svoje želje. Tada u dječaku nastaje neprijateljski odnos prema ocu i nastaje želja da se oca odstrani kako bi on zauzeo očevo mjesto u odnosu s majkom. Odnos prema ocu tako postaje ambivalentan, jer uključuje istovremeno poistovjećenje i neprijateljski stav prema ocu. Ambivalentnost spram oca i nježni objektni

³⁴ S. Freud, „Ja i ono“, str. 274.

³⁵ Isto, str. 273.

³⁶ Isto, str. 280–281.

³⁷ Isto, str. 281.

³⁸ Isto, str. 286.

izbor prema majci sačinjavaju Edipov kompleks.³⁹ Razrješenje Edipovog kompleksa znači napuštanje objektnog zaposjednuća majke dok na njegovo mjesto stupa ili poistovjećenje s majkom, ili pojačano poistovjećenje s ocem.

Nad-Ja se zasniva na djetetovom odnosu prema roditeljima, ono im se divi i boji ih se te internalizira dio njih u sebe.⁴⁰ Internalizacija nastupa činom razrješenja Edipova kompleksa kroz koju nastaje instanca Nad-ja koja je slična savjesti. Kao savjest Nad-ja je usmjereno na propisivanje poželjnog i zabranjenog ponašanja kroz uspostavljanje idealnog obrasca ponašanja – Ja-ideala. Nastanak i formiranje Ja-ideala ima značajnih dodirnih točaka sa čovjekovom osobnom povijesnom baštinom: „Ono što je u pojedinačnom duševnom životu pripadalo najdubljim slojevima tvorbom ideala postaje, u smislu vladajućih vrijednosti, ono najviše u ljudskoj duši.“⁴¹ Ovdje Freud uspostavlja vezu između takvog ideala s nastankom religiozne pokornosti. Uspoređivanje bespomoćnog Ja s njegovim idealom proizvodi ponizni religiozni osjećaj prema višem biću.⁴² U daljnjem razvoju pojedinca učitelji i drugi autoriteti utječu na oblikovanje Ja-ideala sa svojim zapovjedima i zabranama. Freudov je stav da su religija, moral i socijalni osjećaji nastali filogenetskim putem na kompleksu oca. Čini se kako je Freudovo uspostavljanje Nad-Ja jedan fenomen prisutan u svim pojedincima koji zadobiva svoj specifični oblik ovisno o pojedinačnom razrješenju Edipovog kompleksa. Ovdje njegove ideje postaju slične arhetipskim predodžbama Carla Junga koje su dijelovi kolektivno nesvjesnog te u svakom društvu dobivaju svoje posebne oblike.

Ambivalentni odnos spram očinske figure koja je jezgra Nad-ja Freud nalazi i u davnoj ljudskoj prošlosti. U djelu *Totem i tabu*, služeći se svojim znanjem iz psihoanalize, Freud je prikazao priču o prahordi kao objašnjenje i temelj totemizma, religija koje dolaze nakon njega, socijalnog uređenja i morala uopće. Freud se referira na Darwinov pojam prahorde kojom vlada ljubomoran otac koji sve ženke zadržava za sebe a protjeruje odrasle sinove. Freud smatra kako su se jednog dana protjerana braća skupila, ubila oca i pojela ga, završavajući postojanje horde.⁴³ Ovdje on pronalazi sličnosti sa odnosom prema ocu prisutnom u kompleksu oca, naime braća su se plašila, zavidjela ocu te su zato imali neprijateljski stav prema njemu. Drugi element ambivalentnog odnosa se ostvaruje kroz

³⁹ S. Freud, „Ja i Ono“, str. 287.

⁴⁰ Isto, str. 290.

⁴¹ Isto, str. 291.

⁴² Isto, str. 291.

⁴³ Sigmund Freud, „Totem i tabu“, *O seksualnoj teoriji – Totem i tabu*, preveo s njemačkoga Pavle Milekić (Beograd: Matica sprska, 1976.), str. 119-228, na str. 268.

njihov čin jedenja očevog tijela kojime braća sprovode identifikaciju s ocem.⁴⁴ Nakon ubojstva oca, njihova je mržnja zadovoljena te se oni naknadno kaju zbog svog djela. Kako se njihova organizacija ne bi raspala zbog ljubomore zbog ženki koje je otac dotad prisvajao, oni se odlučuju stvoriti zabranu incesta.⁴⁵

Ovaj povijesni događaj Freud uzima kao uzrokom totemističkog zaziranja od incesta te zabranu ubijanja životinje svog totema. Nakon počinjenog ubojstva sinovi nalaze zamjenu za njega u određenoj životinji kako bi se smirio osjećaj krivice. Freud smatra kako su tim cijelim događajem stvorena svojstva koja će kasnije postati odlučujuća za religije: „Sve kasnije religije pokazale su se kao pokušaji rješenja istog problema, pokušaji koji se razlikuju zavisno od stepena kulture na kojem se vrše...“⁴⁶ Iz rečenoga je vidljiva sličnost Freudovih zaključaka Jungovom pojmu arhetipova, jer se kroz sve religije pojavljuju isti motivi prisutni u ocubojstvu koji su braća počinila.

⁴⁴ S. Freud, „Totem i tabu“, str. 268.

⁴⁵ Isto, str. 271.

⁴⁶ Isto, str. 272.

5. JUNGOVA STRUKTURA PSIHE

Struktura psihe koju je postavio Carl Jung sastoji se od tri psihičke razine, naime od svjesnog, osobnog nespvesnog i kolektivnog nespvesnog.⁴⁷ Svjesno je dio psihe koji ima pregled nad onime na što je pažnja usmjerena. U osobnom nespvesnom nalazi se sadržaj koji je postao nespvestan zato što je izgubio energiju vezanu za njega te je stoga bio zaboravljen ili zato što je bio potisnut. Uz njega se nalazi onaj sadržaj koji nije ni imao značajnu razinu energije kada se pojavio unutar psihe.⁴⁸ U osobnom nespvesnom su i sve predodžbe koje nisu trenutno u prisutnosti svjesnog, sve što je ikad svjesno zaboravila, svi osjećaji, misli i želje na koje nije usmjerena: „...sve što znam, no o čemu trenutno ne mislim; sve čega sam nekad bio svjestan, no zaboravio sam, [...] sve što, nehotice i ne obraćajući pažnju, osjećam, mislim, želim, činim i čega se sjećam...“⁴⁹ Jung koristi analogiju sa zvučnim frekvencijama, od kojih su one ispod i iznad određenih granica jednostavno nedostupne ljudskom uhu, kako bi dočarao ograničenost svjesnog te gornje i donje granice psihičkih događaja.⁵⁰ Jungovo je zapažanje da je postojanje neostvarenih nespvesnih želja čimbenik koji utječe na intenzitet i učestalost snova.⁵¹ To ga je navelo na zaključak da snovi sadrže želje koje teže prijeći u svjesno iz nespvesnog te da su temelj snova potisnuti nagoni. Ovo se gledište poklapa s Freudovim.

Jedan od razloga zbog kojeg su se Freud i Jung otuđili jedan od drugoga je taj što Jung nije hito prihvatiti Freudov stav da se u osnovi psihičkog nalazi libido. Libido je pojam koji označava seksualnu potrebu čovjeka koja traži svoje zadovoljenje kao i drugi nagoni, on je energija seksualnog nagona.⁵² Jung se protivio redukcionizmu ljudske psihe koji ju isključivo objašnjava preko biologije i kemije: „Psiha kao takva ne može se objasniti pojmovima fiziološke kemije.“⁵³ Iako je motivacija volje na početku samo biološka, na višoj razini psihe ona se oslobađa svoje originalne svrhe i utjecaja nagona.⁵⁴ Tada svjesna volja ima mogućnost suprotstaviti se impulsima koji preplavljuju nespvesno i može ustrajati u nastavljanju neke

⁴⁷ C. G. Jung, „The Structure of the Psyche“, *The Structure and the Dynamics of the Psyche* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 139–158, na str. 151–152.

⁴⁸ C. G. Jung, „The Structure of the Psyche“, str. 151–152.

⁴⁹ Isto, str. 175, „...everything of which I know, but of which I am not at the moment thinking; everything of which I was once conscious but have now forgotten; ... everything which, involuntarily and without paying attention to it, I feel, think, remember, want, and do...“.

⁵⁰ Isto, str. 175–176.

⁵¹ C. G. Jung, „The Concept of the Collective Unconscious“, *The Archetypes and the Collective Unconscious* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 42–53, na str. 49.

⁵² Sigmund Freud, *Tri rasprave o seksualnoj teoriji* (Zagreb: Stari Grad, 2000.), str. 45.

⁵³ C. G. Jung, „The Structure and the Dynamics of the Psyche“, str. 172, „The psyche as such cannot be explained in terms of physiological chemistry...“.

⁵⁴ C. G. Jung, „On the Nature of the Psyche“, *The Structure and the Dynamics of the Psyche* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 159.–234, na str. 174.

aktivnosti koja zahtijeva veliki trud ili privremenu negaciju vlastitih potreba. Volju Jung definira kao oblik određene količine psihi dostupne energije, koja omogućava suprotstavljanje drugim oblicima energije i omogućava tjeranje udova na pokret.⁵⁵

Kompenzacija je djelovanje nesusjesnog u suprotnom smjeru u odnosu na svjesno.⁵⁶ Kada čovjek u snažno potiskuje jednu struju misli, ona se kompenzacijski nastavlja slobodno razvijati i djelovati u nesusjesnom. Iako u početku nema nekih vidljivih problema, s vremenom kompenzacija proizvodi sve više i više simptoma i situacija koje se protive svjesnim namjerama.⁵⁷ Kako bi se ta rastuća kompenzacija razriješila, Jung postavlja kao cilj psihoterapije da pacijent spozna vlastite snove i kretnje koje se odvijaju unutar njegovog nesusjesnog kako bi se preduhitriilo suprotstavljanje nesusjesnih formacija, koje se nakon potiskivanja nastavljaju neometano razvijati, prije nego postane preopasno: „Cilj liječenja je stoga razumijeti [...] snove i sve ostale manifestacije nesusjesnog, najprije kako bi se sprječilo formiranje nesusjesnog suprotstavljanja koje s vremenom postaje sve opasnije...“⁵⁸ Jasno je da stalno potiskivana struja misli može rezultirati psihičkim oboljenjem. To je isto kao i kad se bolest nastavlja neometano razvijati bez nekih zamjetnih simptoma, tek kada dođe do bolnih posljedica ona postaje najočiglednija.

⁵⁵ C. G. Jung, „On the Nature of the Psyche“, str. 173.

⁵⁶ C. G. Jung, „On the Psychology of the Unconscious“, *Two Essays on Analytical Psychology* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 1–119, na str. 109.

⁵⁷ C. G. Jung, „On the Psychology of the Unconscious“, str. 110–111.

⁵⁸ Isto, str. 111, „The aim of the treatment is therefore to understand and to appreciate, so far as practicable, dreams and all other manifestations of the unconscious, firstly in order to prevent the formation of an unconscious opposition which becomes more dangerous as time goes on...“

6. KOLEKTIVNO NESVJESNO

Jung definira nesvjesno kao ukupnost svih psihičkih fenomena koji nisu unutar svjesnog.⁵⁹ Ukoliko neki sadržaj unutar svjesnog izgubi svoju psihičku energiju, on odlazi u nesvjesno, a isto tako koliko ga nagonske energije zaposjedne, toliko će se više probijati do svjesnog. U nesvjesno se dakako uračunavaju one predodžbe i osjećaji koje je svjesno potisnula zbog prevelike boli koju uzrokuju⁶⁰ Svi ovi sadržaji dijelovi su osobnog nesvjesno. To je zbroj svih iskustava koje je pojedinačna psiha doživjela. Osim osobnog nesvjesnog, duboko ispod razine svjesnog nalazi se i kolektivno nesvjesno, koju nastanjuju a priori arhetipovi percepcije koji određuju psihičke procese: „U ovom „dubljem“ sloju također nalazimo a priori, urođene oblike „zrenja“, naime arhetipove percepcije i shvaćanja, koji su potrebni a priori određujući čimbenici svih psihičkih procesa.“⁶¹ Jung smatra da je kolektivno nesvjesno osnova pojedinačne čovjekove psihe: „Kolektivno nesvjesno, međutim, kao naslijeđena ostavština mogućnosti predstavljanja, nije individualna, nego je zajednička svim ljudima, a možda čak i životinjama, te je istinska osnova pojedinačne psihe.“⁶² Arhetipovi utječu na sve ono što čovjek prima izvana i stavljaju ga u uzorke ljudskog shvaćanja. Oni zajedno s nagonom sačinjavaju kolektivno nesvjesno, jer su oboje neovisni od pojedinca i kolektivni su po svojoj biti. Jung koristi pojam kolektivnog nesvjesnog kako bi je odijelio od pojma osobnog nesvjesnog. U kolektivnom nesvjesnom nalaze se sadržaji koji su univerzalno prisutni u ljudskim društvima te ona nije nastala čovjekovim osobnim životnim iskustvom, nego je urođena.⁶³ Arhetipovi su autohtone primordijalne slike koje su preostale u kolektivnom nesvjesnom iz davnih vremena. Za Junga, dokaz postojanja arhetipskih predodžbi je činjenica da su neki psihički bolesnici s kojima je imao iskustva u stanju koristiti simbole koji su jednaki onima koji su bili prisutni u drevnim civilizacijama, čak i u slučajevima kada je kriptomnezija nemoguća.⁶⁴

⁵⁹ C. G. Jung, „Instinct and the Unconscious“, *The Structure and Dynamics of the Psyche* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 129–138, na str. 133.

⁶⁰ C. G. Jung, „Instinct and the Unconscious“, str. 133.

⁶¹ Isto, str. 133–134, „In this “deeper” stratum we also find the a priori, inborn forms of “intuition,” namely the archetypes of perception and apprehension, which are the necessary a priori determinants of all psychic processes. Isto, str. 133–134.

⁶² Isto, str. 151.–152, „The collective unconscious, however, as the ancestral heritage of possibilities of representation, is not individual but common to all men, and perhaps even to all animals, and is the true basis of the individual psyche.“,

⁶³ C. G. Jung, „Archetypes of the Collective Unconscious“, *The Archetypes and the Collective Unconscious* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 3–41, na str. 3.

⁶⁴ C. G. Jung, „On the psychology of the unconscious, str. 65

Jungova koncepcija arhetipova podsjeća na Platonove vječne ideje koje su prava priroda, a konkretni su predmeti samo tako reći primjenjeni konkretni oblik univerzalnih ideja. Ova sličnost nije slučajna jer Jung objašnjava kako je preuzeo pojam, no ne i sam termin, arhetipova od Aurelija Augustina, pritom ističe kako je srednjovjekovna je filozofija u sebi zadržala platonističku osnovu ideja. U skolastici je pojam arhetipova predstavljao prirodne predodžbe urezane u ljudski um koje mu pomažu u formiranju sudova.⁶⁵

Plemenske priče su arhetipovi koji su oblikovani na specifičan način, u ovom obliku arhetipovi su postali svjesni te se prenose kroz formulu plemenskog ezoteričnog učenja.⁶⁶ Oni se također pojavljuju u bajkama i mitovima, no ovi oblici arhetipova još ne uključuju svjesno objašnjenje i učenje. Bitno je razlikovati arhetip od oblika u kojem se on pojavljuje : „Arhteip je u biti nesvjesni sadržaj koji se mijenja kada postaje svjestan i opažen, te uzima oblik pojedinačnog svjesnog u kojoj se pojavljuje.“⁶⁷ To znači da su arhetipovi kao nacrti pojedinih likova koje različita ljudska društva uprizoruju svako na svoj način. Jung nam daje jedan primjer za proces oblikovanja arhetipskih predodžbi u specifične likove. Nikola iz Flue doživio je snažnu viziju koju je protumačio kao Sveto Trojstvo budući da je njegova pojedinačna psiha okružena kršćanskom metafizikom.⁶⁸ Arhetipske predodžbe su tako u različitim povijesnim periodima bile oblikovane kroz dominantne mitove i religije, kaže Jung. Mitologije se mogu shvatiti kao uprizorenja kolektivnog nesvjesnog.⁶⁹

Jedan od razloga koji je sprječavao da se ranije u povijesti zapada psihologija uzdigne kao empirijska znanost te da se otkrije nesvjesno sa svim njenim mnoštvom predodžbi Jung nalazi u religijskoj formuli kršćanstva koja je ograničila šarolikost mnogih mitologija.⁷⁰ Naime, u društvu u kojemu jedna religija ima veliku moć kroz dugi niz godina sve se stvari gledaju kroz njene leće i tako se arhetipovima uvijek pridaje isti specifični oblik.

Neki od najistaknutijih arhetipova u Jungovoj misli su persona, animus, anima, majka, otac, sjena i dijete.⁷¹ Jung smatra da je podrijetlo arhetipova jedino moguće objasniti pretpostavkom da su oni pohranjeni u kolektivno nesvjesno nakon njihovog stalnog

⁶⁵ C. G. Jung, „Instinct and the Unconscious“, str. 135–136.

⁶⁶ C. G. Jung, „Archetypes of the Collective Unconscious“, str. 5.

⁶⁷ Isto, „The archetype is essentially an unconscious content that is altered by becoming conscious and by being perceived, and it takes its colour from the individual consciousness in which it happens to appear.“

⁶⁸ Isto, str. 8–12.

⁶⁹ C. G. Jung, „The Structure of the Psyche“, str. 152.

⁷⁰ C. G. Jung, „Archetypes of the Collective Unconscious“, str. 7.

⁷¹ Isto, str. 41.

ponavljanja u povijesti čovječanstva.⁷² Jung smatra kako su najznačajni filozofski pojmovi, etički principi i svjetske religije zasnovani na arhetipskim predodžbama te da su svi oni vanjske projekcije ljudske unutrašnjosti.⁷³ Radikalni pokreti su opasne pojave u kojima se pojedinac identificira sa kolektivnim nesvjesnim i stapa se njim. Jung kaže kako takva identifikacija neizbježno uvijek proizvede masovnu psihu sa neugasivom željom za katastrofom. Kako bi se ova opasnost izbjegla, pojedinac mora biti pažljiv kako se ne bi identificirao s kolektivnim nesvjesnim te mora ostvariti svoj vlastiti identitet.⁷⁴

⁷² C. G. Jung, „On the psychology of unconscious“, str. 69.

⁷³ C. G. Jung, „The Structure of the Psyche“, str. 158.

⁷⁴ C. G. Jung, „Archetypes of the Collective Unconscious“, str. 21.

7. FREUD I JUNG

Radovi Sigmunda Freud o psihoanalizi donijele su znatan doprinos razvoju psihologije. Jedan od najutjecajnijih autora uz Freuda u tom području je Carl Gustav Jung. On je bio izuzetan član Freudovom bečkom društvu psihoanalitičara i Freudov utjecaj je ostavio trag u Jungovoj misli. Njih dvojica su održavali su dugogodišnju korespondenciju i surađivali u proučavanju ljudske psihe, no Jung se kasnije odvojio od Freuda, a njegova ga je teorija o kolektivno nesvjesnom odvela u dublje istraživanje mitologije.

Kako se nisu slagali sa izjednačavanjem psihe sa svjesnim, Freud i Jung posvetili su se istraživanju psihe na indirektan način. „Ako pretpostavimo da postoji išta izvan naša osjetilne percepcije, onda imamo pravo govoriti o psihičkim elementima čije nam je postojanje dostupno na indirektan način.“⁷⁵ Jedan od posrednika preko kojega se mogu izučiti procesi koji se odvijaju izvan ljudskog svjesnog je san: „Stoga je san, pravo govoreći, jako objektivan, prirodni proizvod psihe od kojega možemo očekivati naznake, ili barem nagovještaje, o određenim osnovnim kretanjima u psihičkom procesu.“⁷⁶ I Jung i Freud u svoja su istraživanja i psihoterapeutske programe uključili interpretaciju snova pacijenata.

Freudovo je istraživanje dalo temeljnu strukturu psihičkog aparata u kojoj su topički postavljeni psihički procesi, što je omogućilo ekstenzivno objašnjavanje rada sna. Metodom psihoanalize pacijenta se ispituje o asocijacijama koje ima vezane uz elemente manifestnog sadržaja sna. Jung je svojim pacijentima pri tumačenju snova pristupao tako da ih je pitao gdje su u budnom životu vidjeli nešto što ima sličnosti sa dijelovima snova, Freud je to označio pojmom ostaci prethodnog dana. Naravno, da bi se ispravno razumjeli snovi potrebno je znanje o pacijentovoj prošlosti koja je stvorila pojedinačne asocijacije, fetiše ili fobije. Jung uspoređuje psihoanalitičku metodu tumačenja snova s povijesnim istraživanjem nečega kao što je na primjer obred krštenja. Za proučavanje oba predmeta potrebno je istražiti njihove povijesti iz kojih oni crpe svoje značenje, stoga da bi se istražio obred krštenja potrebno ga je razložiti na njegove bitne dijelove. Krštenje je obred inicijacije pojedinca u zajednicu, u njemu se koristi voda te je zato bitno istražiti simbolizam vode u mitologiji i folkloru mnogih civilizacija. Jednako tako je pri tumačenju snova važno istražiti sve paralelne

⁷⁵ C. G. Jung, „The Structure of the Psyche“, str. 142, „If we assume that there is anything at all beyond our sense-perception, then we are entitled to speak of psychic elements whose existence is only indirectly accessible to us.“

⁷⁶ C. G. Jung, „The Relations Between the Ego and the Unconscious“, *Two Essays on Analytical Psychology* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 121–243, na str. 131, „Therefore the dream is, properly speaking, a highly objective, natural product of the psyche, from which we might expect indications, or at least hints, about certain basic trends in the psychic process.“

prizore i ideje u čovjekovom umu. Ono što je kod snova i takvih momenata religioznih obreda različito od prirodnih pojava je to da svo njihovo značenje i smisao nije jasno pri samom promatranju, njima su pridana značenja koja je potrebno iščitati iz njihove povijesti.⁷⁷

Jung je nastavio Freudovim stopama i njegov ga je rad s pacijentima doveo do zaključka da osim čovjekovog osobnog nesvjesnog, postoji i kolektivno nesvjesno u kojemu sudjeluje cijeli ljudski rod. Ovaj smjer psihoanalize znatno proširuje materijal za proučavanje jer je osim pacijentove osobne povijesti ovdje važna cjelokupna povijest čovječanstva, što uključuje mitologiju brojnih naroda: „Kao što je potrebna neka vrsta analitičke tehnike za razumijevanje snova, tako je potrebno znanje o mitologiji da bi se shvatio smisao sadržaja koji proizlazi iz dubljih razina psihe.“⁷⁸

⁷⁷ Carl Jung, „Freud and Jung: Contrasts“, *Freud and Psychoanalysis* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 146.

⁷⁸ C. G. Jung, „The Structure of the Psyche“, str. 148, „Just as some kind of analytical technique is needed to understand a dream, so a knowledge of mythology is needed in order to grasp the meaning of a content deriving from the deeper levels of the psyche.“

8. ZAKLJUČAK

Pojmovi i procesi koje pronalazimo u psihoanalizi veoma su korisni u svrhu ljudskih napora da spoznaju svoju prirodu. Spoznajne sposobnosti i granice dominantna su tema u europskom diskursu od Descartesa i Bacona do devetnaestog stoljeća, kada ono nesusvjesno i irracionalno postaje predmetom proučavanja. Freud je položio kamen temeljac za razvoj psihoanalize te izgradio je na njemu strukturu ljudske psihe i njegov je rad zaslužan za uvođenje pojmova predujesnog i nesusvjesnog u širi istraživački diskurs, a Jung je uveo u psihoanalizu pojam arhetipova i proširio njen fokus na mitologiju i povijest naroda svijeta. Spoznavanje samoga sebe je stara maksima koja je od velikog značenja u svakom periodu. Nemamo mnogo što spoznati ako smatramo da je cijeli naš identitet iscrpiv pojmom svjesnog, nego kad se pažnja posveti dijelovima psihe koji sami po sebi nisu očigledni. Ljudski identitet izgrađuju mnogi događaji tijekom života koji ostavljaju duboke utiske na psihu, a proučavajući te momente moguće je doći korak bliže samospoznaji.

Freud je u djelu *Totem i tabu* izložio svoje shvaćanje prahorde iz davne prošlosti i zaključio kako se cijeli događaj oko ubojstva oca i naknadnog kajanja ponavlja u kasnijim religijama svijeta. Jasno je da se pojedinačne religije razlikuju po imenima i specifičnostima obreda, no za Freuda, osnovana svojstva totemističkih religija ipak ostaju ista. Jungovi su arhetipovi osnovne slike prisutne u ljudskom nesusvjesnom koje svojim konkretiziranjem u ljudskim zajednicama dobivaju svoju jedinstvenost. Nastajanje arhetipova Jung objašnjava pretpostavkom da je konstantno ponavljanje istih situacija u ljudskoj povijesti. Jungovo isticanje nužnosti stvaranja osobnog identiteta ima sličnosti sa Freudovim razrješenjem Edipovog kompleksa kao procesom odrastanja. Dječak nadilazi univerzalni problem odnosa prema roditeljima i postaje individualac. Kompleks oca prisutan u prahordi prisutan je i u Freudovom objašnjenju nastanka Nad-Ja i moglo bi se reći kako su elementi priče o prahordi nešto što je prisutno u svim pojedincima. Ambivalentni odnos prema ocu, združena braća i zaziranje od incesta izgledaju kao arhetipične primordijalne slike iz davne povijesti i dan danas imaju utjecaj nad ljudskom psihom.

LITERATURA

- Freud, Sigmund, „Ja i Ono“, *Budućnost jedne iluzije i drugi spisi*, preveo Boris Buden (Zagreb: Naprijed, 1986.), str. 268–312;
- Freud, Sigmund, „Nesvjesno“, u: *Budućnost jedne iluzije i drugi spisi*, preveo Boris Buden (Zagreb: Naprijed, 1986.), str. 96–131;
- Freud, Sigmund, „Repression“, *General Psychological Theory: Papers on Metapsychology* (New York: Simon and Schuster, 1997.) str. 104–115;
- Freud, Sigmund, „S onu stranu načela ugođe“, *Budućnost jedne iluzije i drugi spisi*, preveo Boris Buden (Zagreb: Naprijed, 1986.), str. 133–191;
- Freud, Sigmund, „Totem i tabu“, *O seksualnoj teoriji - Totem i tabu*, preveo s njemačkoga Pavle Milekić (Beograd: Matica sprska, 1976.);
- Freud, Sigmund, „Tri rasprave o seksualnoj teoriji“, *O seksualnoj teoriji - Totem i tabu*, preveo s njemačkoga Pavle Milekić (Beograd: Matica sprska, 1976);
- Freud, Sigmund, *Tumačenje snova*, prevela s njemačkoga Vlasta Mihavec (Zagreb: Stari Grad, 2001.);
- Jung, C. G., „Archetypes of the Collective Unconscious“, *The Archetypes and the Collective Unconscious* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 3–41;
- Jung, C. G., „Instinct and the Unconscious“, *The Structure and the Dynamics of the Psyche* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 129–138;
- Jung, C. G., „On the Nature of the Psyche“, *The Structure and the Dynamics of the Psyche* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 159.–234;
- Jung, C. G., „On the Psychology of the Unconscious“, *Two Essays on Analytical Psychology* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 1–119;
- Jung, C. G., „The Relations Between the Ego and the Unconscious“, *Two Essays on Analytical Psychology* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 121–243;
- Jung, C. G., „The Structure of the Psyche“, *The Structure and the Dynamics of the Psyche* (Princeton: Princeton University Press, 2014.), str. 139–158;
- Jung, C. G., „The Concept of the Collective Unconscious“, *The Archetypes and the Collective Unconscious* (Princeton: Princeton University Press, 2014.);